

УДК 811.111'371

Л. В. Мудрик –

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
практики англійської мови Волинського
національного університету імені Лесі Українки

**Прагматична спрямованість англійських емотивних висловлень позитивної
оцінки в комунікативній ситуації поздоровлення**

*Роботу виконано на кафедрі практики
англійської мови ВНУ імені Лесі Українки*

Стаття присвячена вивченню прагматичних та семантичних особливостей англійських емотивних висловлень позитивної оцінки в комунікативній ситуації поздоровлення. Виявляється іллокутивний потенціал позитивно-оцінного висловлення та виділяються засоби вербалізації позитивної оцінки адресата в ситуації поздоровлення.

Ключові слова: комунікативна ситуація поздоровлення, позитивна оцінка, позитивно-оцінне висловлення, емотивно-оцінна лексика, мовець, адресат, комунікативна інтенція, іллокутивна сила.

Мудрик Л. В. Прагматическая направленность английских эмотивных высказываний положительной оценки в коммуникативной ситуации поздравления. В статье рассматриваются прагматические и семантические особенности английских эмотивных высказываний положительной оценки в коммуникативной ситуации поздравления. Выявляется иллокутивный потенциал положительно-оценочного высказывания, выделяются средства вербализации положительной оценки адресата в ситуации поздравления.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация поздравления, положительная оценка, положительно-оценочное высказывание, эмотивно-оценочная лексика, говорящий, адресат, коммуникативная интенция, иллокутивная сила.

Mudryk L. V. Pragmatic Orientation of English Emotive Positive-Evaluative Utterances in the Communicative Situation of Congratulation. The article deals with the study of pragmatic and semantic peculiarities of English emotive positive-

evaluative utterances in the communicative situation of congratulation. The illocutionary potential of a positive-evaluative utterance is revealed and means of verbalization of the addressee's positive evaluation in the communicative congratulatory situation are distinguished.

Key words: communicative situation of congratulation, positive evaluation, positive-evaluative utterance, emotive-evaluative lexical units, speaker, addressee, communicative intention, illocutionary force.

Мисленнєво-комунікативна діяльність людини є унікальним засобом вираження оцінки, почуттів та емоцій. Тому цілком зрозумілим є інтерес багатьох учених до дослідження таких взаємопов'язаних семантичних категорій, як оцінка, емоційність та експресивність, що забезпечують емоційне забарвлення висловлення.

Мовні механізми оцінки, емотивності та експресивності вивчалися на різних рівнях структури мови (І. В. Арнольд, О. Л. Бессонова, Т. О. Биценко, Г. Вежбицька, О. М. Вольф, М. В. Гамзюк, В. М. Телія, В. І. Шаховський та ін.).

Оскільки оцінка як специфічний компонент пізнання відіграє значну роль у процесі комунікації, вивчення емотивно-оцінних висловлень представляє особливий інтерес на сучасному етапі розвитку лінгвістики. Останнім часом з'являються наукові роботи, присвячені дослідженню фонетичних засобів актуалізації емотивних висловлень (А. А. Калита, Е. А. Нушикян), аналізу їх прагматичних особливостей (І. О. Беляєва, О. М. Голубнича), а також розгляду діяхронічних особливостей іллокутивної сили емотивності в прямих і непрямих мовленнєвих актах (Т. О. Андрієнко, В. І. Карабан, І. С. Шевченко). Досліджувалися комунікативно-функціональні та структурно-семантичні особливості емотивно-оцінних висловлень у різних ситуаціях спілкування, в тому числі ситуаціях, які виходять за межі комунікативного співробітництва (Т. О. Биценко, Г. М. Кузенко), однак аналіз емотивних висловлень у комунікативній ситуації співпраці, а саме в ситуації поздоровлення, в якій виражається позитивне ставлення мовця до адресата, залишається поза увагою

лінгвістів. Саме тому **актуальним** стало вивчення комунікативної та семантичної природи емотивно-позитивних висловлень, що вживаються у ситуації поздоровлення.

Метою статті є виявлення прагматичних особливостей емотивних висловлень позитивної оцінки та аналіз мовних засобів їх реалізації у комунікативній ситуації поздоровлення.

Дослідження позитивно-оцінних висловлень у ситуації поздоровлення потребує уточнення деяких основних понять теорії емотивності.

Згідно теорії В. І. Шаховського, такі поняття, як “емоційність” та “емотивність” слід розрізняти. За його теорією, емоційність – це чутливість людини до емоційних ситуацій та її емоційні реакції на них, а емотивність – це постійна притаманна мові семантична властивість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки, це соціальні та індивідуальні емоції, які відображені в семантиці мовних одиниць [5, 24]. Отже, емоційність – це категорія психологічна, а емотивність є лінгвістичною категорією. У нашому дослідженні ми також розрізняємо ці два поняття.

Категорія емотивності тісно пов’язана з категорією експресивності. Експресивність, згідно з твердженням М. Я. Блоха та Л. Д. Кашурнікової, – це виразність висловлення, яка створюється мовцем для посилення вражаючого впливу на слухача [1, 94]. На думку В.І. Шаховського, експресивність слугує для підсилення, інтенсифікації висловлення, а емотивність – для вираження почуттів, настроїв людини, її суб’єктивного оцінного ставлення до навколишнього світу; експресивність вимірюється інтенсивністю, а емотивність – оцінністю [4, 15].

Невід’ємним аспектом емотивності є її оцінний характер. Оцінка включає в себе кваліфікацію предмета або його властивостей та ознак як “хороші” або “погані” стосовно соціальної норми [5, 27]. В семантиці емотивно-забарвленого слова оцінка є невід’ємною частиною значення, оскільки вираження зневаги, презирства, радості, задоволення тощо обов’язково передбачає й одночасне вираження оцінки. Факт нерозривності емоції та оцінки підтвердили

експериментальні дослідження Е. Ю. Мягкової, які показали, що емоція завжди оцінна, і що будь-яка оцінка супроводжується емоційним ставленням [3, 88].

У нашому дослідженні під оцінкою ми розуміємо оцінне (позитивне чи негативне) ставлення мовця до адресата, в якому реалізується вплив мовця на психіку і поведінку адресата для досягнення певного прагматичного ефекту. Під емотивністю ми маємо на увазі лінгвістичне вираження емоцій, оскільки саме через категорію емотивності емоції знаходять своє відображення в мові. Емоційність розглядається нами як чутливість людини до емоційних ситуацій та її емоційні реакції на них. Під експресивністю ми розуміємо мовні засоби впливу на адресата через такі виразно-зображальні якості, як образність, інтенсивність, новизна тощо.

Оскільки поздоровні висловлення є одним із виразників міжособистісних стосунків, вони є одночасно і емотивно-оцінними, і експресивними.

Суб'єктом оцінки в позитивно-оцінних поздоровних висловленнях є мовець, із погляду якого проводиться оцінювання. Об'єктом позитивно-оцінного висловлення в комунікативній ситуації поздоровлення виступає адресат, на якого безпосередньо спрямована позитивна оцінка, що продукується мовцем. Саме на адресата спрямована прагматична сила позитивно-оцінного висловлення.

Досягнення прагматичної мети змушує мовця орієнтуватися на адресата, як у виборі мовного матеріалу, так і в побудові висловлень. Проаналізуємо наступні приклади:

1. *“Lord Henry came over and examined the picture. It was certainly a wonderful work of art, and a wonderful likeness as well.”*

“My dear fellow, I congratulate you most warmly”, he said. “It is the finest portrait of modern times. Mr. Gray, come over and look at yourself” [5, 107].

У вищенаведеному прикладі мовець використовує висловлення позитивної оцінки з метою емоційно вплинути на адресата (художника Безіла Холуорда), схвалюючи його майстерність. Поздоровлення виражене тут перформативним дієсловом *congratulate* у поєднанні з інтенсифікатором позитивної оцінки –

прислівником *warmly* у найвищому ступені, а також прикметником *fine* з позитивною емотивною оцінкою у найвищому ступені в атрибутивній позиції.

2. *“There was a silence. Andrew raised his eyes prepared for kindly satire. Abbey was looking at him with a queer expression on his ruddy face.*

“Doctor Manson”, he said at length, “you are the first candidate in this examination hall, who had ever told me something original, something true, and something which I did not know. I congratulate you. Andrew turned scarlet again” [1, 210-211].

У даній комунікативній ситуації мовець експлікує позитивну оцінку творчих здібностей адресата (лікаря-початківця Ендрю Менсона) під час складання екзамену на здобуття медичного ступеня члена Королівського терапевтичного товариства. Виходячи із загальної пресупозиції діалогу, екзамен на здобуття цього медичного ступеня є дуже складним, і Ендрю довелося докласти неймовірних зусиль, щоб його скласти. Ілюкутивна ціль поздоровлення полягає в похвалі адресата, яка підсилюється паралельними конструкціями, що базуються на градації: *told me something original, something true, and something which I did not know*.

3. *“My dear Lil, Congratulations! I am really delighted at your immense success; the most brilliant telegrams have appeared in the papers here on your performance in Peril. You have done what no other artist of our day has done, invaded America a second time and carried off new victories” [2, 54].*

Метою мовця у цьому прикладі є визнання, схвалення і висока оцінка акторських здібностей адресата, захоплення його талантом. Експлікація позитивного ставлення мовця до адресата досягається за допомогою емотивно-оцінних прикметників *delighted* (у поєднанні з емотивно підсилювальним прислівником *really*), *immense*, *brilliant* та іменників *success*, *victory*, що містять у своїй структурі сему позитивної оцінки.

4. *“I’ve heard you; you’re marvelous. I hope you have a happy Christmas and Joy in the New Year, real, real Joy”[4, 233].*

У цьому випадку мовець прагне вплинути на емоційно-психологічний стан адресата, позитивно оцінюючи його вокальні здібності. Експлікація позитивного смислу висловлень досягається за допомогою емотивно-оцінного прикметника *marvelous* та поєднанням двох видів повторів: простого контактного (*real, real*) і кільцевого (*Joy.....Joy*).

5. *“My dear lady, you were brilliant! In the New Year may you play with the moon and kiss the stars – and the earth lie in your lap –”* [3, 154].

У даному прикладі реалізація позитивної оцінки адресата здійснюється за допомогою лексичних, синтаксичних та стилістичних засобів виразності. Поряд з емотивно забарвленим прикметником *brilliant*, тут вживається розгорнута метафора (*kiss the stars; play with the moon; the earth lie in your lap*), яка апелює до почуттів адресата і є виразником нових смислових нюансів, високої оцінки адресата. Комунікативна інтенція поздоровлення посилюється за рахунок поєднання стилістичного (метафора) та синтаксичного засобу виразності (емфатичної інверсії *May you play ...*).

Аналіз наведених прикладів дозволяє зробити висновок, що іллокутивна ціль поздоровлення – виразити емоційний стан мовця або здійснити емоційний вплив на адресата, який базується на схваленні у широкому розумінні слова. Отже, поздоровлення в більшості випадків є емоційно-оцінними. Вони містять суб’єктивну позитивну оцінку особистісних якостей адресата, його вчинків, дій або результатів його діяльності.

Оскільки “будь-яка оцінка супроводжується емоційним ставленням” [3, 88], мовець (суб’єкт оцінки), продукуючи позитивне ставлення до адресата (об’єкта оцінки), виражає ті почуття та емоції, які він відчуває до об’єкта оцінки (адресата). Адже саме через емоції індивід оцінює дійсність і доводить свою оцінку до відома адресата мовою переживань [6, 64]. У ситуації поздоровлення мовець, позитивно оцінюючи адресата, відчуває і висловлює стосовно до нього почуття прихильності, поваги, симпатії, дружби, любові та виражає свій загальний піднесений емоційний стан.

У проаналізованих вище прикладах міститься власне емотивна мовна інформація, яку Л. А. Кисельова правомірно розглядає, як “інформацію про явища власне емоційної сфери психіки (тобто про почуття, емоції, настрої, афекти), яка передається за допомогою різноманітних мовних та мовленнєвих засобів і звернена до емоційної сфери психіки адресата з метою її вербального зараження (одержання емоційного резонансу)” [2, 20].

Як засвідчує аналіз ілюстративного матеріалу, вербалізація мовцем позитивних почуттів, емоцій, а отже й оцінки адресата в ситуації поздоровлення досягається певними лексичними, синтаксичними та стилістичними засобами.

На лексичному рівні засобами вираження позитивної оцінки мовцем адресата в поздоровленнях є емотивно забарвлена лексика: емотивно-оцінні прикметники, прислівники, іменники з позитивною емотивною оцінкою. На синтаксичному рівні експлікація позитивного смисла поздоровного висловлення здійснюється за допомогою інвертованих та емпатичних конструкцій, окличних речень, які інтенсифікують реалізацію позитивно-оцінного ставлення мовця до адресата. На стилістичному рівні своєрідними інтенсифікаторами позитивної оцінки адресата в ситуації поздоровлення є метафора, оксюморон, повтор, які підсилюють іллокуцію висловлення і передають позитивні почуття мовця до адресата.

Таким чином, проведене дослідження дає підставу стверджувати, що емотивні висловлення позитивної оцінки в ситуації поздоровлення слугують реалізації певних цілей і мотивів мовця. Їх основною комунікативною інтенцією (іллокутивною силою) є прагнення мовця (суб'єкта оцінки) викликати в адресата (об'єкта оцінки) позитивні емоції, принести йому радість, задоволення, тобто здійснити вплив на емоційно-психологічний стан адресата, виражаючи своє позитивне ставлення до нього. Вибір мовних засобів впливу на адресата знаходить вираження в емотивно-оцінних мовних одиницях.

Перспективний напрямок подальших досліджень вбачаємо у вивченні невербальних засобів вираження позитивної оцінки та когнітивних процесів її формування в комунікативній ситуації поздоровлення

Література

1. Блох М. Я. Эмоциональность, экспрессивность, восклицательность как структурно-семантические параметры предложения / М. Я. Блох, Л. Д. Кашурникова // Структурно-семантические аспекты романо-германских языков на морфологическом и синтаксическом уровнях : сб. науч. тр. – Киров : [б. и.], 1985. – С. 83–95.
2. Киселёва Л. А. Вопросы теории речевого воздействия / Л. А. Киселёва. – Л. : Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1978. – 160 с.
3. Мягкова Э. Ю. Эмоциональная нагрузка слова : Опыт психолингвистического исследования / Э. Ю. Мягкова. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1990. – 110 с.
4. Шаховский В. И. Проблема разграничения экспрессивности и эмотивности как семантических категорий лингвостилистики / В. И. Шаховский // Проблемы семасиологии и лингвостилистики. – Рязань : [б. и.], 1975. – Вып. 2. – С. 3–25.
5. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1987. – 192 с.
6. Шингаров Г. С. Эмоции и чувства как форма отражения действительности / Г. С. Шингаров. – М. : Наука, 2000. – 223 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Cronin A. J. The Citadel. – Moscow : Higher School Publishing House, 1966. – 486 p.
2. Selected Letters of Oscar Wilde. – Oxford, 1979. – 423 p.
3. Shaw B. and Mrs. P. Campbell. Their Correspondence. – London, 1952. – 625 p.
4. The Letters of K. Mansfield. – Leipzig ; Paris ; Bologna, 1938. – 398 p.
5. Wilde O. The Picture of Dorian Gray // Selections from Oscar Wilde. – Vol. 1. – Moscow : Progress Publishers, 1979. – P. 77–347.

Статтю подано до редколегії
18.03.2010 р.